

СТАН БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ
КІРОВОГРАДЩИНИ
У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ 2022-2023 РОКІВ

*ПІДСУМКИ
МОНІТОРИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ*

Кропивницький, 2023

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ
ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ВІДДІЛ

**Стан бібліотек для дітей
Кіровоградщини
у період російсько-української війни
2022-2023 років**

*Підсумки обласного етапу
моніторингового дослідження*

Кропивницький, 2023

УДК 027.625(477):001

С 76

Відповідальна за випуск Т. С. Манжула

Редактор О. В. Ліпей

Укладач Н. І. Расторгуєва

Стан бібліотек для дітей Кіровоградщини у період російсько-української війни 2022-2023 років : підсумки обласного етапу моніторингового дослідження / Кіровоградська обл. б-ка для дітей ім. Т. Г. Шевченка; уклад. Н. І. Расторгуєва. – Кропивницький: Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка, 2023. – 12 с. ; діагр.

У ході моніторингового дослідження простежено вплив подій 2021-2022 років на мережу, матеріально-технічний стан, бібліотечні фонди, кадрові ресурси, склад користувачів бібліотек для дітей Кіровоградської області.

© Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка

Події війни позначилися на бібліотечній сфері в усіх регіонах України, навіть у тих, які не потрапили у зону бойових дій. Це підтвердили і дані, отримані Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого під час дослідження «Публічні бібліотеки України в умовах російської збройної агресії», в ході якого вивчалися: мережа і матеріально-технічна база публічних бібліотек, зайнятість бібліотечних фахівців. Проте, у ході дослідження, стан спеціалізованих бібліотек для дітей окремо не вивчався.

Національна бібліотека України для дітей, як всеукраїнський науково-методичний центр із методичного забезпечення функціонування мережі спеціалізованих бібліотек для дітей, спираючись на досвід НБУ ім. Ярослава Мудрого, вирішила вивчити питання щодо бібліотек для дітей і провести моніторинг «Стан спеціалізованих бібліотек України для дітей у період російсько-української війни 2022-2023 років».

Бібліотеки для дітей області взяли участь у зазначеному дослідженні. Для реалізації дослідницьких процедур бібліотеки провели заповнення наданих організаторами таблиць, розміщених на Google-диску.

Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка, співорганізаторка дослідження, здійснила узагальнення первинної інформації та заповнення «Таблиці для зведення даних по області» на Google-диску.

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань використовувався статистичний метод (порівняльний аналіз статистичних даних станом на 01.01.2022 р. та на 01.01.2023 р.), в ході якого вивчалися: мережа, матеріально-технічна база, стан зайнятості працівників, бібліотечні фонди, користувачі бібліотек для дітей.

На основі статистичних даних проаналізуємо стан бібліотек регіону в умовах війни.

Мережа спеціалізованих бібліотек для дітей Кіровоградської області станом на 1.01.2023 року нараховує 27 закладів. На одну бібліотеку менше порівняно з 2021 роком. КЗ «Помічнлянська міська дитяча бібліотека» реорганізована у відділ обслуговування дітей КЗ «Центральна бібліотека» Помічнлянської міської ради (рішення 6 сесії 8 скликання Помічнлянської міськради від 4.03.2021 р. №140 «Про реорганізацію КЗ «Помічнлянська МДБ» шляхом приєднання до КЗ «ЦБ» Помічнлянської міськради»). Проте, оскільки погодження на її реорганізацію від МКІП України відсутнє, бібліотека залишається у базовій мережі закладів культури. Тим не менш, хоча МДБ вже була структурним підрозділом КЗ «ЦБ» Помічнлянської міськради її показники увійшли до звітності за 2021 рік, що надаються МКІП. На відміну від 2021 р., у «Зведених річних звітах про діяльність бібліотек сфери управління МКІП за 2022 рік» Кіровоградської області, цифрові дані по реорганізованій бібліотеці не були занесені в загальні дані по бібліотеках для дітей області.

У 2022 р. остаточно сформувався *видовий склад бібліотек для дітей області*, відповідно до проведеної адміністративно-територіальної реформи. Новомиргородська районна бібліотека для дітей рішенням 16 сесії 8 скликання Новомиргородської міської ради від 18 лютого 2022 року № 493 «Про зміну назви комунальних закладів» перейменована у Комунальний заклад «Міська дитяча бібліотека» Новомиргородської міської ради.

Отже, станом на 01.01.2023 р. у числі *27 бібліотек для дітей*: 1 обласна, 7 селищних, 16 міських, 3 сільських. Як наслідок, у даних по бібліотеках для дітей за 2022 р., показники по РБД віднесені до даних по МБД.

Різною була ситуація у *сфері зайнятості бібліотечних фахівців* у 2021-2022 роках. Кількість бібліотечних працівників

зменшилася на 1 особу, порівняно з 2021 р., і нараховує 108 бібліотекарів.

Порівняно з 2021 роком у 2022 році бібліотекарі:

3,7% – перебували у простої від 1 до 3-х місяців;

4,6% – були без збереження заробітної плати у відпустках до 1 місяця;

3,7% – були без збереження заробітної плати довше 1 місяця.

З одним працівником призупинена дія трудового договору.

Бібліотечний фонд.

Бібліотечні фонди документів є складовою бібліотечних ресурсів дитячих бібліотек. На 01.01.2023 р. обсяг документного фонду бібліотек для дітей склав 552937 прим. документів проти 598923 прим. станом на 1.01.2022 р. Порівняно з 2021 р. його обсяг зменшився на 45986 прим. На діаграмах (рис. 1) представлено обсяг бібліотечних фондів, у % до загального фонду БД по області, у розрізі окремого виду бібліотек для дітей.

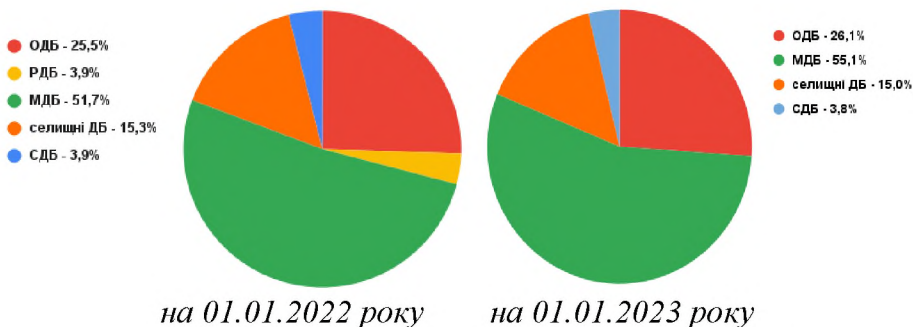

Рис. 1. Документний фонд бібліотек для дітей.

Карантин, фізичне закриття бібліотек для відвідувачів на початку війни, не призупинили роботу бібліотекарів. Серед

іншого, активізувалася діяльність із оптимізації фондів, вивільнення їх від зношеної, морально застарілої, непрофільної, дублетної літератури.

У результаті проведеної роботи протягом 2021-2022 рр вилучено з фондів бібліотек сумарно 98255 прим. документів. Зокрема, у 2021 р. списання склало 8,3%, у 2022 р. – 8,9% від загального фонду дитячих бібліотек області.

Наведені діаграми (рис. 2) наочно демонструють вибуття літератури (% від загального числа вибуття по БД області) у розрізі окремо взятих обласної, районної, міських, селищних, сільських бібліотек для дітей.

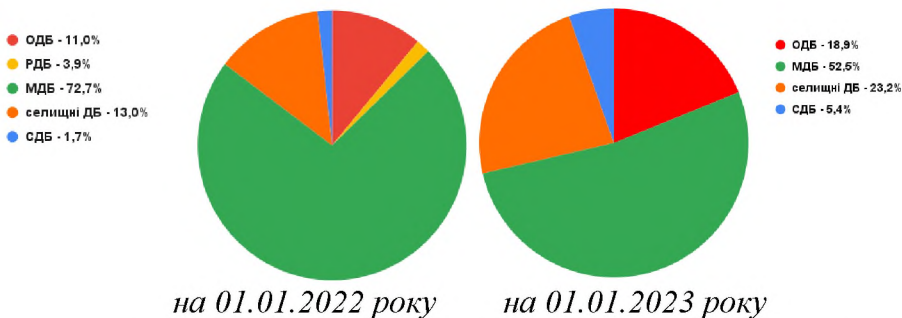

Рис.2. Вибуття документів із бібліотечних фондів

При вилученні документів на різних носіях враховувалися «Рекомендації Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України».

Основним документом, який на даний час регламентує списання літератури в бібліотеках України, є «Типова інструкція про порядок списання матеріальних цінностей із балансу бюджетних установ», затверджена наказом Держказначейства України та Мінекономіки України № 142/181 та зареєстрована в Мін'юсті України за № 786/59783. Відповідно до цього документу, серед причин списання бібліотечних фондів,

формулювання «актуалізація БФ» відсутнє. Тому списання літератури відбувалося за причинами «фізично зношена» і «морально застаріла».

У 2022 р. з фондів бібліотек для дітей вилучено та списано 48826 прим. документів, з яких 98,9% - по причині актуалізації, куди увійшла зношена і морально застаріла література. Візуально ілюструє картину списання по області наведена діаграма (рис. 3).

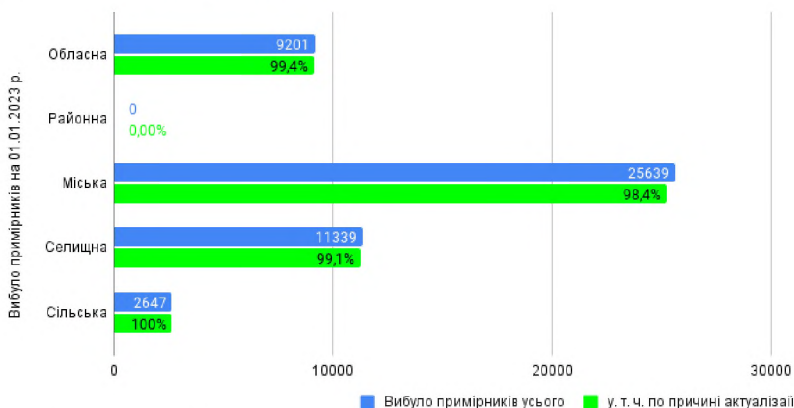

Рис. 3. Вибуло примірників на 01.01.2023 року

Користувачі бібліотек для дітей.

За будь-яких викликів часу бібліотеки намагалися бути ближче до кожного відвідувача: розширювали асортимент послуг, враховуючи віддалених користувачів; здійснювали проведення заходів, як у реальному часі, так і віртуальному просторі. Набутий досвід дав свої позитивні результати і під час воєнного стану. Згідно облікової документації, станом на 01.01.2023 р. у бібліотеках для дітей зареєстровано 31739 користувачів, а кількість «обслугованих користувачів» склала 46898 осіб. Звичайно, з огляду на об'єктивні чинники (введення воєнного стану і призупинення обслуговування відвідувачів на певний термін, відсутність безпечових укриттів, перебування

бібліотекарів у позапланових відпустках, закриття однієї бібліотеки) показники за 2022 р. скоротилися порівняно з 2021 р. На 2471 осіб менше показник «зареєстровані користувачі»; на 3180 – «обслужені». Діаграма (рис.4) візуально показує чисельність користувачів (залучених, обслужених) у розрізі видового складу бібліотек за 2021, 2022 роки.

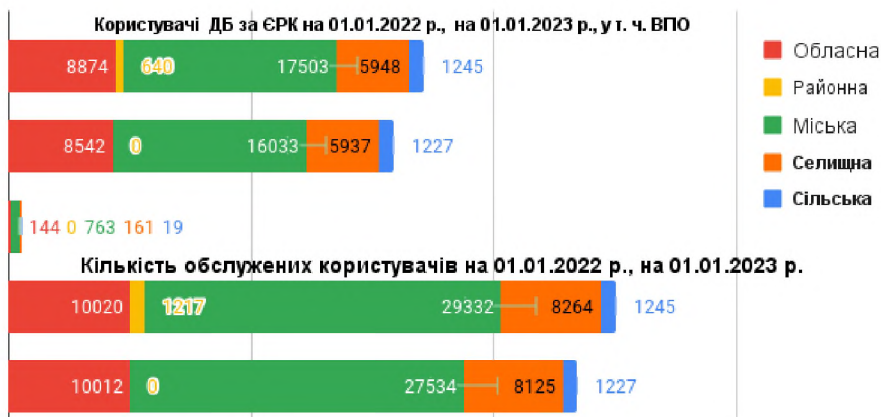

Рис. 4. Користувачі спеціалізованих бібліотек для дітей

У ході моніторингу вивчалось питання залучення до бібліотек і дітей із сімей, що переїхали з небезпечних для проживання територій. Згідно наданої інформації, у 2022 році їх кількість складала **3,4%** від загального числа користувачів за ЄРК.

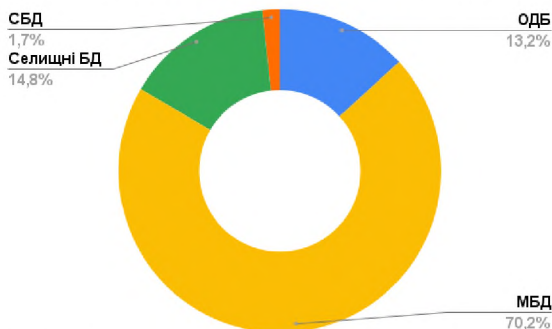

Рис. 5. Користувачі ВПО за ЄРК на 01.01.2023 р.

На діаграмі (рис. 5) наведено чисельність користувачів – дітей ВПО за 2022 рік окремо по обласній, міських, селищних, сільських бібліотеках для дітей. Найбільша кількість даної категорії користувачів (від загального числа ВПО) у МБД – 70,2%, найменша – у СБД – 1,7%.

Висновки

Реалії війни вплинули і на бібліотеки в тиллових областях. Хоча не було припинено роботу жодної бібліотеки для дітей, мало місце скорочення мережі, певне обмеження бібліотечного обслуговування дитячого населення територіальних громад.

Щодо кадрового забезпечення, то з різних причин сумарно не працювали 14 осіб (відпустки без збереження заробітної плати, простій, призупинення трудового договору).

Матеріально-технічна база бібліотек не зазнала втрат, як це відбулося в регіонах, які потрапили в окупацію чи під обстріли. Проте російська збройна агресія мала несприятливі наслідки і для бібліотек області. Це стосується, перш за все, втрат документних фондів бібліотек тилу, що пов'язано з великою кількістю вилученої літератури та неможливістю його поповнити новими виданнями. Адже у процесі вилучення із бібліотек українофобської російської літератури особливо актуальним є поповнення фондів новою українською літературою.

Негативну тенденцію неможливості оновлення бібліотечних фондів у громадах за кошти місцевого бюджету посилює постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 року № 590 року (зі змінами 2022 року) «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану». Відповідно до цієї постанови бібліотеки практично залишилися

без можливості здійснювати передплату періодичних видань та закупівлю нових книг за кошти місцевих бюджетів, оскільки здійснення таких видатків не передбачено.

Під час воєнного стану відбулася швидка трансформація та активізація діяльності бібліотек, спрямованої на результативну реалізацію усіх її напрямів. Бібліотекарі продовжували працювати з читачами за усіма традиційними для бібліотеки напрямами в офлайн і онлайн форматах. Особливо приділили увагу підтримці сімей із дітьми, що приїхали з інших територій і знайшли прихисток у їхніх громадах.

Стан бібліотек для дітей Кіровоградщини
у період російсько-української війни 2022-2023 років.
Підсумки обласного етапу моніторингового дослідження

Відповідальна за випуск Т. С. Манжула

Редактор О. В. Ліпей
Укладачка Н. І. Расторгуєва

Видавець та виготовлювач

Кіровоградська обласна
бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка
вул. Шевченка, 5
м. Кропивницький, 25006
сайт <http://librarychl.kr.ua>